

**Organizacija za saradnju i bezbednost u Evropi
MISIJA NA KOSOVU**

Odsek za nadgledanje

Sekcija za nadgledanje pravnog sistema

Mesečni izveštaj - April 2008. godine

Sadržaj

Izveštaj naglašava kršenje domaćeg zakona i standarda o ljudskim pravima. Krivični deo se fokusira na propuste tužioca da istraže i gone navodno neopravdano korišćenje sile od strane policajaca (što verovatno krši pravo na dostojanstvo) dok se civilni deo fokusira na propuste sudova da kontaktiraju kompetentna administrativna tela ili da iskoriste razumne alternativne mere da lociraju tužene pre postavljanja privremenog zastupnika (što verovatno krši pravo na fer suđenje).

Propust tužioca da istraže i tuže navodno neopravdanu upotrebu sile od strane policajaca može kršiti pravo na dostojanstvo

Misija OEBS-a (OEBS) na Kosovu je zabrinuta da tužioci nisu istražili navode da su policajci nepotrebno upotrebili silu protiv optuženih za vreme hapšenja i za vreme pritvora.

U skladu sa Evropskim sudom za ljudska prava svako pribegavanje nasilju protiv osobe koja je lišena slobode (što nije striktno neophodno predviđeno u pravilniku postupanja prema pritvoreniku) "smanjuje ljudsko dostojanstvo",¹ i na taj način krši član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima.² Dalje, bilo kakva šteta na fizičku celokupnost za vreme pritvora *prima facie* atribuirala se državnim vlastima.³

Navodi o policijskom zlostavljanju moraju biti istraženi. U suprotnom, kao što je Evropski sud za ljudska prava nedavno rekao: "Opšta pravna zabrana maltretiranja, nehumanog i ponižavajućeg tretmana i kazne će, izuzimajući fundamentalnu važnost, biti ne efektivna u praksi i može biti moguća samo u slučajevima kada predstavnici države zloupotrebe pravo onih koji su pod njihovom kontrolom, sa virtuelnom nekažnjivošću".⁴

Međutim, OEBS je nadgledao slučajeve gde je policija navodno maltretirala optužene a tužioci su propustili da istraže takve navode:

U slučaju pred Opštinskim sudom u Vushtri/Vučitrnu, dva optužena su osumnjičena za pokušaj krađe⁵ i primanje ukradenih stvari.⁶ Za vreme istrage jedan od optuženih je priznao policiji da je počinio navodna krivična dela. Međutim, na suđenju koje održano 18. maja 2007. godine optuženi je izjavio da ga je policija primorala da prizna počinjena dela tako što ga

¹ Vidi *Tekin v. Turkey*, 22496/93, presuda, 9. jun 1998. godine, paragraf 53; *Ribitsch v. Austria*, 18896/91, presuda, 4. decembar 1995. godine, paragraf 38.

² Član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima kaže: "Niko ne treba biti podvrgnut torturi ili nehumanom ili degradirajućem tretmanu ili kazni".

³ Vidi *Bati i ostali v. Turkey*, A. 33097/96 i 57834/00, presuda, 3. jun 2004, paragrafi 136 i 138.

⁴ Evropski sud za ljudska prava, *Dželadinov i ostali. v. Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* 13252/02, 10. april. 2008, paragraf 69. U skladu sa sudom, "kada individua uverljivo tvrdi da je doživela tretman koji ugrožava član 3 u rukama policije ili drugog sličnog državnog organa ta odredba, tumačena u konjunktivi sa opšte državnim obavezama propisanim članom 1 Konvencije, koji kaže da treba 'obebediti svakome ko je unutar njihove nadležnosti, da ima prava i slobode koje su definisane Konvencijom', a zahteva se zbog implikacija da se sprovede efikasna službena istraga", koja mora da bude "sprovedena do kraja" i "ekspeditivna" (*Id.*, paragrafi 69-71).

⁵ Član 253(1)(1), Privremeni krivični zakon Kosova u saglasnosti sa UNMIK-ovom odredbom br. 2003/25, 6. jul 2003. ("Krivični zakon").

⁶ Član 272(1), Krivični zakon.

fizički napadala.⁷ Navodno, za vreme pritvora dva policajca su ga udarala po glavi gvozdenom polugom što je rezultiralo ozbiljnim povredama i četvorosatnim gubitkom svesti. Optuženi je rekao imena policajaca i ponudio da svoju izjavu potkrepi i medicinskim izveštajem. Do danas, javni tužilac nije pokrenuo istragu protiv policajaca.

U sledećem slučaju pred Opštinskim sudom u Prizrenu za krivično delo napada na službeno lice koje vrši službene dužnosti,⁸ optuženi je naveo i pružio dokaze o neopravdanoj i prekomernoj upotrebi sile od strane policajaca za vreme pretresa optuženikove kuće i kasnije za vreme pritvora. Optuženi je tvrdio da su ga za vreme hapšenja u njegovoj kući policajci fizički napali tako teško da je izgubio svest što je istog dana zahtevalo hospitalizaciju. On je takođe naveo da su ga policajci tukli dok je bio vezan liscama u policijskom vozilu a i za vreme pritvora u policijskoj stanici. Optuženi je podneo fotografije i medicinski izveštaj, sudu kao dokaz o maltretiranju. 30. januara 2008. godine predsedavajući sudija je objavio presudu nalazeći da je optuženi kriv i kažnjavajući ga na kaznu od tri meseca zatvora. Beležimo da je sud u presudi kao olakšavajuće okolnosti za optuženog naveo “*zadobijene povrede i pogoršanje zdravlja optuženog*”. Nije bilo istrage od strane tužioca zbog tvrdnje o policijskom zlostavljanju.

U oba gore opisana slučaja optuženi su naveli da ih je policija zlostavljala kršeći njihovo pravo na dostojanstvo. Zabrinjavajuće je da OEBS veruje da ni policija niti tužilaštvo nije istražilo navodne incidente pri tom kršeći dužnost da primene napore da istraže, zaštite i kazne kršenje ljudskih prava.⁹

Otuda, pozicija OEBS-a je da:

- Policajci kosovske policijske službe moraju izbegavati primenjivanje sile protiv optuženih samo ako to nije neophodno.
- Tužiocima moraju odmah da istraže i ukoliko je pogodno da optuže sa potrebnom dostojnom marljivošću policajce koji su navodno zloupotrebili ili koristili prekomernu silu protiv optuženih.
- Kosovska policijska služba mora da inicira unutrašnju istragu i ukoliko je pogodno disciplinske postupke protiv oficira koji su navodno koristili prekomernu i nezakonitu silu u svom radu.
- Preporučeno je da Kosovski Pravosudni Institut obuči tužioce i sudije o pravima uhapšenih lica fokusirajući se na navodna maltretiranja uhapšenih lica dok su u policijskom pritvoru.

⁷ Beleži se da „privremeni krivični zakon Kosova utvrđuje da “prisiljavanje priznavanja ili bilo kakve izjave koristeći pritom torturu, silu, pretnju ili pod uticajem droga ili na bilo koji sličan način od tuženog, ili bilo kojeg drugog učesnika u procesu, treba biti zabranjeno i kažnjivo” (Kosovski privremeni zakon o krivičnom postupku u saglasnosti sa UNMIK-ovom uredbom br. 2003/26, 6. jula 2003. godine, član 11(3)). Zabrinjavajuće je da službeni albanski prevod engleske verzije ovog člana zakona o krivičnom postupku nije ispravan.

⁸ Član 317, paragraf 2 zakona o krivičnom postupku.

⁹ Komitet Ujedinjenih Nacija za Ljudska Prava, Opšti komentar br. 31, *Priroda opšte pravne obaveze nametnuta je državnim stranama odredbom*, 26. maj 2004. (CCPR/C/21Rev.1/Add.13), paragraf 8.

Propust sudova da kontaktiraju kompetentna administrativna tela ili da iskoriste razumno alternativno sredstvo da lociraju optužene krši domaći zakon i moguće pravo na fer suđenje

OEBS je zabrinut da propust sudova da se usaglase sa zakonom koji se primenjuje kada se dodeljuje privremeni zastupnik može voditi kršenju prava optuženog na fer suđenje. Održavanjem suđenja bez prisustva i znanja optuženog, osobama koje su umešane nije data prilika da predstave svoj slučaj, što može voditi kršenju principa jednakosti oružja.

Princip jednakosti oružja je jedan važan aspekt prava na fer suđenje. U skladu sa tim principom stranci „se treba dati razumna prilika da prestavi njegov/njen slučaj sudu pod uslovima koji njega/nju ne dovode do ne-jednakog položaja *vis-à-vis* na njegove/njene protivnike“.¹⁰

Zakon o parničnom postupku koji se primenjuje zahteva da “sud treba da svakoj stranci pruži priliku da se izrazi po pitanju tužbe i izjave suprotne strane.”¹¹ Zatim, zakon o parničnom postupku utvrđuje da mogućnost za dodeljivanje privremenog zastupnika za optuženog kada je njegova lokacija nepoznata, kada on/ona nema zastupnika i kada je redovna procedura za dodeljivanje pravnog zastupnika trajala dovoljno dugo na taj način uzrokujući štetne posledice jednoj ili obema stranama.¹²

Kao što je naglašeno u prethodnom OEBS-ovom izveštaju *Određivanje privremenog zastupnika u imovinskim sporovima koji uključuju manjine kao tužene* (april 2005.) određivanje privremenog zastupnika je shvaćeno kao poslednja mera. Zakon takođe nameće obavezu sudu da pro-aktivno traži optuženog: “ukoliko stranka ne može da pronađe adresu osobe kome sudski dokument treba da se dostavi [...] sud treba da pokuša da pribavi neophodne informacije od kompetentnog administrativnog tela ili da neophodnu informaciju dobije na neki drugi način.”¹³

Na taj način, sudovi su ovlašćeni i verovatno pozvani da iskoriste razumna dostupna sredstva da lociraju odsutnog optuženog u parničnom slučaju. Centralni civilni registar bitno određuje “kompetentno administrativno telo” predviđeno zakonom o parničnom postupku.¹⁴ Dalje, odgovarajuće telo za pozivanje stranaka koje su van Kosova je Ministarstvo pravosuđa.¹⁵ Može se dodati da postoje i ostali načini za lociranje odsutnih tuženih koji mogu biti raseljeni. Jedan od načina su regionalne i/ili centralne kancelarije visokog komesara za izbeglice Ujedinjenih nacija, Kosovska imovinska agencija, Kkancelarije za vezu sa sudovima¹⁶ ili UNMIK-ova kancelarija za povratak i zajednice.

¹⁰ Vidi Evropski sud za ljudska prava, *Dombo Beheer BV vs. Netherlands*, 14448/88, presuda, 27. oktobar 1993. godine, paragraf 33-34.

¹¹ Vidi član 5, Zakona o parničnom postupku (Službeni glasnik 4/77–1478, dopunjeno sa 15/1998).

¹² Vidi član 84 Zakona o parničnom postupku.

¹³ Član 148, Zakona o parničnom postupku.

¹⁴ Pod UNMIK-ovim administrativnim uputstvom br. 2002/16 koje sprovodi UNMIK odredbu 2000/13 o centralnom civilnom registru, UNMIK-ove pravosudne vlasti mogu da traže na uvid podatke iz centralnog civilnog registra da bi locirale odsutne ljude.

¹⁵ Ministarstvo pravosuđa, Pravosudni cirkular 2003/03, *Međunarodna pravna asistencija u krivičnim i parničnim stvarima*, 5. septembar 2003. godine.

¹⁶ Međutim, deklaracija o nezavisnosti od strane veća Kosova, kancelarije za veze sa sudovima po Kosovu (odgovorne za olakšavanje pristupa pravosuđu za manjine) je suspendovalo svoj rad. Članovi kosovsko-srpske zajednice su izvršili pritisak na radnike kancelarija za vezu sa sudovima da ne rade za Ministarstvo pravosuđa nezavisnog Kosova

OEBS je prethodno zabeležio propuste nekih sudova da koriste kompetentna administrativna tela ili kad je neophodno razumna alternativna sredstva da lociraju tužene.¹⁷ Od izdavanja ovog izveštaja 2005 godine OEBS je monitorisao pridržavanje sudova sa njihovom obavezom da lociraju odsutne stranke. Međutim, neki sudovi još uvek ne koriste sve neophodna i odgovarajuća sredstva. Sledeće slučajeви služe kao primer:

U slučaju pred Opštinskim sudom u Viti/Vitini tužioci kosovski Albanci su tvrdili da su pre 30 godina kupili spornu imovinu od tuženih kosovskih Srba koji su navodno napustili Kosovo i nalaze se na nepoznatoj adresi. Da bi pronašao adresu tuženih sud je kontaktirao kompetentnu kancelariju za vezu sa sudovima ali ne i Ministarstvo pravosuđa.¹⁸ Sud je 27. marta. 2008 godine postavio privremenog zastupnika 27 marta. 2008 godine.

Što se tiče slučaja održanog pred opštinskim sudom u Viti/Vitini tužilac kosovski Albanac je zatražio potvrđivanje vlasništva nad imovinom koju je njegov otac navodno kupio pre 40 godina od kosovskog srbina (drugo tuženog) a koju je on navodno kupio od drugog Srbina (prvo tuženog) Bez ikakvog napora da se locira tuženi kosovski Srbin sud je 27. decembra. 2007 godine tuženom dodelio privremenog zastupnika a po predlogu tužioca.¹⁹ Održana su dva dodatna ročišta 23 januara i 7. februara. 2008 godine bez prisustva i verovatno bez znanja tuženih.²⁰

U trećem slučaju pred opštinskim sudom u Gjilan/Gnjilanu, tužioci kosovski Albanci su produžili parnicu da uključe tuženog kosovskog srbina na suđenje koje je održano 21. novembra. 2007 godine. Na istom ročištu sud je odučio da dodeli privremenog zastupnika za tuženog bez ulaganja ikakvog napora da locira tuženog. Još jedno dodatno ročište je održano 4 decembra. 2007 godine.²¹

Propust nekih sudova da učine razumne napore mogu ostaviti tužene ne-upoznate o sudskom procesu koji se vodi protiv njih. Pošto se privremeni zastupnici ne susreću sa svojim klijentima oni imaju poteškoće da predstave dokaze ili da adekvatno brane interese tuženog pred sudom. Na taj način odsutni tuženi verovatno nemaju razumnu priliku da predstave svoj slučaj sudu i otuda su u gubitku *vis-à-vis* njegovih/ njenih protivnika. Tako, u mnogim od ovih slučajeva sudovi krše princip jednakosti oružja.

¹⁷ OEBS-ov izveštaj *O dodeljivanju privremenog zastupnika u imovinski sporovima koji uključuju manjine kao tužene*, april 2005. godine, strane 2-3.

¹⁸ Radnici sudova su rekli OEBS-u da oni više ne kontaktiraju Ministarstvo pravosuđa pošto obično posle sudskog zahteva ne dobijaju nikakav odgovor od Ministarstva pravosuđa. Takođe oni sumnjaju da srpske vlasti saraduju sa Ministarstvom pravosuđa.

¹⁹ Beleži se da su tužioci izjavljivali da će platiti troškove privremenog zastupnika što povlači potencijalni konflikt interesa.

²⁰ 7. februara. 2008 godine sud je odobrio tužiočevu tužbu.

²¹ Istog dana sud je odobrio tužiočevu tužbu. Zabrinjavajuće je da privremeni zastupnik tuženoga nije samo bio pasivan za vreme procesa nego je takođe predložio da sud odobri tužbu kao osnovanu – što je u suprotnosti sa interesima njegovog klijenta.

Može se dodati da propuštanjem da se primeni razumno sredstvo za lociranje tuženih sudovi krše proceduralna pravila za određivanje privremenog zastupnika.²²

U svetlu gore rečenog, pozicija OEBS-a je da :

- Sudije moraju da kontaktiraju kompetentna administrativna tela ili da koriste razumne alternativne mere da lociraju odsutne stranke pre određivanja privremenog zastupnika.
- Preporučeno je da Kosovski pravosudni institut treba da sprovede treninge tako da sve sudije parničari razumeju procedure koje su u toku uključujući i određivanje privremenog zastupnika kada se suoče sa problemom odsutnih tuženih.
- Jedinica pravosudne inspekcije treba da istraži slučajeve u kojima su privremeni zastupnici postavljeni prevremeno

²² Rešenje o dodeli privremenog zastupnika nije govorilo o štetnim posledicama za stranke u slučaju kada privremeni zastupnik nije dodeljen, kao što je propisano zakonom. Dalje, u nekim slučajevima rešenje da se postavi privremeni zastupnik bude objavljeno samo u kosovsko albanskim novinama što kosovski Srbi najverovatnije neće pročitati.